

„A tévé létrehozása bennünket is meghatározott”

Médiakörkép és oral history – fókuszban az RTV kolozsvári területi stúdiója, 1990–2015

ORBÁN KATALIN, PHD, Társult egyetemi adjunktus, BBTE. Televíziós újságíró – RTV kolozsvári területi stúdió / Associate Professor, BBU, – television journalist, TVR Cluj
E-mail: oskatalin@gmail.com

Abstract (Capturing the “Time Lapse” of a Media Organization through Oral History. The Territorial TV Studio TVR Cluj 1990-2015)

The present study is based on the recollections of those employees of the territorial studio from Cluj of the Romanian Television, who were already actively involved in the life and work of the institution at the moment of its establishment or immediately afterwards. The study is meant to define the roles of said TV broadcaster institution relying on oral history. To gather the necessary data, the researcher looked through personal interviews recorded for previous anniversary broadcasts. These were methodologically categorized, analyzed, and as final conclusions some roles were highlighted, the credibility of which is supported by the recollections of the staff of the institution.

Keywords TVR Cluj; oral history; archives; subjective memory

Rezumat (Viziune de ansamblu asupra unei instituții media prin oral history. Studioul teritorial TVR Cluj 1990-2015)

Prezentul studiu se bazează pe amintirile acelor angajați ai studioului teritorial din Cluj ai Televiziunii Române, care erau deja prezenți și activi în instituție în momentul înființării acesteia sau imediat după acel moment. Scopul studiului este de a determina rolurile asumate de instituție, recurgând la metoda denumită oral history (istorie transmisă oral). În procesul de a colecta datele, cercetătorul a apelat la interviuri realizate pentru emisiunile aniversare anterioare. Aceste date au fost apoi clasificate metodologic, analizate, iar studiul s-a încheiat cu niște concluzii referitoare la unele roluri, a căror credibilitate este subliniată de amintirile personalului instituției.

Cuvinte cheie TVR Cluj, oral history, arhive, memorie subiectivă

Mindannyian tudjuk, hogy a személyes visszaemlékezés, a személyes emlékezet mindig részleges, és éppen ebből kifolyólag, megkérdőjelezhető. Fennáll a veszélye annak, hogy valami folytán a mesélő kihagy vagy kifelejt bizonyos információkat a történetből, vagy akár politikai megfontolásból nem mond el bizonyos adatokat, benne van az információ torzításának a veszélye, hiszen mindenki személyesen emlékezik, és ebben a személyes emlékezésben benne van a szubjek-

tivítás rizikója is. Erre hívta fel a figyelmet a Román Tv Kolozsvári Területi Stúdiójának egykori főmunkatársa, Cristina Berceanu¹ is, aki arra kérte a vele interjút készítő beszélgetőtársat, hogy inkább ne kérdezze őt a beszélgetés időpontjában éppen 25 évvel azelőtti periódusról, mert túl szubjektív lesz a visszaemlékezése, hiszen ennyi év távlatából már csak a kellemesre emlékezünk.

Ezzel a felvezetővel már bele is vágtam jelen tanulmány kutatási témájába, amely valójában eddigi médiatörténeti kutatásaim folytatása. Ezzel a próbálkozással is megkísérek olyan szerepkörökre rámutatni, amelyek a Román Közszolgálati Televízió regionális stúdióira vonatkoztathatóak. Esettanulmányként a kolozsvári regionális tv-adót veszem górcső alá.

Előző tanulmányomban, amelynek címe „Lieu de mémoire” – a kolozsvári tv stúdiójának archívuma² címet viseli, már előrevetítettem annak lehetőségét, hogy személyes emlékeket felsorakoztatva is megpróbálok összeállítani emlékezeti képeket a kolozsvári stúdió kezdeti periódusáról, megpróbálva vázolni egy korhű helyzetképet, hangulatképet, és rávilágítani azokra az ideológiákra, amelyek mentén 1990. január 3-án beindult a Román Tv kolozsvári területi adója. Az említett tanulmányban az archívum fontosságát emeltem ki, abból egy bizonyos kazettát, az úgynevezett első kazetta tartalmát elemeztem annak érdekében, hogy rálátást nyerhessek a Román Tv kolozsvári stúdiójának kezdeti korszakára, az első napok, az első adás hangulatára és konkrét adataira, amelyek a továbbiakban majd alapul szolgálhatnak ennek a regionális médiainstítménynek a mélyebb megismeréséhez.

A médiatörténeti kutatáson túl, jelen tanulmányom célja a szerepkör-meghatározás. Arra világítok rá, hogy milyen gondolatok mentén jött létre, milyen funkciókat töltött be már a kezdetekkor ez a médiainstítmény, és hogy ezek a funkciók hogyan érvényesültek a mindennapi munka által, hogyan váltak ennek a régiónak a társadalómépítő kockáivá. Míg az előző tanulmányomban konkrét emlékképeket, rögzített történéseket mutattam be és elemeztem, ezúttal személyes és ezáltal sokkal szubjektívebb tartalmat vizsgálok: a „szavakkal megjelenített történelem feljegyzése”³, illetve felhasználása a cél.

Interjúkra alapozom a kutatást. Ezek az interjúk a Román Televízió Kolozsvári Területi Stúdiójának munkatársaival készültek a 2015-ben ünnepelt 25 éves fennállás évfordulóján készített dokumentumfilmekhez. A kutatáshoz a beszélgetések eredeti formáját használom, hiszen csakis az információk teljességéből olvasható ki az a korkép, amit a tanulmány bemutatni szeretne. A dokumentumfilmek szerkesztői ezt az információhalmazt a meghatározott időkeret miatt szerkesztés és vágás folyamata során kiszelektálták, csak az általuk fontosnak vélt információkat tartották meg belőlük. Egy tudományos kutatáshoz azonban a beszélgetések egésze szükséges ahhoz, hogy érdemi információkat nyerhessünk.

2015-ben, a 25 éves évforduló kapcsán minden belső munkatárs személyes emlékeit, élményeit, visszaemlékezéseit videószalagra rögzítettük⁴, amely anyag nemcsak a dokumentumfilmek alapanyagaként szolgált, de megmarad az archívumban mint elbeszél történelem, személyes szubjektív tanúságtétel arra vonatkozóan, hogy hogyan alakult ennek a médiainstítménynek az élete a

létrejöttét követő első negyedszázadban. Mivel nagyon sok interjú készült, olyan kollégák is emlékeztek, akik az utóbbi 15 vagy éppen 5–10 évben váltak a csapat tagjává, a kutatáshoz kifejezetten azok elbeszélése közül válogattam, akik az indulás első éveiben is jelen voltak az intézmény életében. Elemzésem tárgyát tizenegy (11) beszélgetés képezi, ezek az alanyok 1990 és 1995 között váltak alkalmazottakká az akkor még Román Rádiótelevízióként működő intézménynél, és utána évekig ott dolgoztak, meghatározó személyiségei lettek a Kolozsvári Tv-nek. Fontosnak tartottam beválogatni az elemzett interjúk közé azt a három egykori és/vagy jelenlegi munkatársat is, akik az intézmény vezetői szerepét is ellátták. Ők: Horia Bădescu (igazgató: 1990–1994), Ioan Mușlea (igazgató: 1997–2003), Romeo Couți (igazgató: 2003–jelen).⁵

Az elemzés tárgyát képező interjúk esetében közös:

- az interjú kontextusa: nyersanyag a Kolozsvári Tv 25 éves fennállására készült dokumentumfilmekhez
- a kérdezés időpontja: 2014. december–2015. január
- Az alanyok munkaviszonyának időbeli behatárolása: 1990 és 1995 között már az intézményben dolgoztak.
- Az alanyok meghatározott viszonya az intézményhez: alkalmazottak először a Román Rádiótelevízió Társaságnál, majd 1994-től a Román Televíziótársaságnál.
- A három fent kiemelt személy esetében közös, hogy különböző időszakokban az intézmény igazgatói funkcióját is ellátták, így menedzseri szempontokra alapozott információkkal is szolgálni tudnak.

A kiválasztott interjúk alanyai: Bardocz Sándor (elhunyt, 2017), Kostyák Alpár (elhunyt, 2016), Márkus Etelka (nyugdíjazás, 2018), Pákai Enikő szerkesztő, Ghiță Andrea-Julika fordító-szerkesztő, Romeo Couți jelenlegi igazgató, Cristina Berceanu (felmondás, 2015), Dumitru Buzoianu (nyugdíjazás, 2006), Horia Bădescu (volt igazgató: 1990–1994), Dan Curean szerkesztő, Ioan Mușlea (volt igazgató: 1997–2003). Az alanyokat a fent meghatározott kritériumok szerint válogattam ki az interjúk sokaságából.

Hogy jelen tanulmányom eredménye véglegességet nyerjen, egy vagy több levonható következtetés által, arra a saját meglátásra alapozok, miszerint: ha egy bizonyos történet kapcsán az emlékezők válaszaiban kellő mennyiségben fellelhetőek azonos információk, ezek érvényesként, objektív adatként kezelhetőek.

Az elemzett interjúk tartalmát **három kategóriába** sorolom:

1. **adatszerű emlékek**
2. **benyomásokra, hangulatokra alapozott emlékek**
3. **tapasztalati úton alkotott vélemény**

Ezek a beszélgetések, amelyeket a fent említett dokumentumfilmek létrehozásához készítettünk, valójában szubjektív emlékezések, és mivel többen voltunk kérdezők, nem egy strukturált kérdésfolyamra adnak választ, amelyet az interjú módszerével könnyen kibonthat és elemezhet a kutató; ezek esetlegeseb-

bek.⁶ Célom, az interjúszövegek értelmezése, interpretációja az oral history kutatási módszer segítségével.

A kutatási módszer meghatározása:

Oral history – egy olyan kutatási módszer, amely történelmi, társadalomtudományi, szociológiai kutatások esetében bizonyult hatékonynak. Feltételez egy olyan kérdezőt, aki a témában jártas, tapasztalattal rendelkezik, és egy, a témában beavatott, jól informált válaszadót. Szóbeli visszaadása a történeteknek, a válaszadó saját szubjektív élményével összefüggésben. Mivel elsődleges forrásról van szó, nem megfelelő azonnali és végső konklúziók levonására vagy a történések objektív jelölésére, de több elsődleges vagy másodlagos forrással kiegészítve betekintést nyújthat és segítheti a megértést egy korábbi történés esetében.⁷

Ebből az általánosan elfogadott meghatározásból kiindulva, úgy kezelem jelen tanulmány kutatási eredményét, mint egy részeredményt vagy lehetséges hozzáadott értéket korábbi és következő, szintén ezt a témát kutató⁸ tanulmányaim eredményeihez.

A következőkben a kutatás tárgyát képező tizenegy (11) interjúból szemlélek, a fent felsorolt három kategória szerint. Amint a kategóriák elnevezése is mutatja, adatokat, benyomásokat és tapasztalati úton megfogalmazott véleményeket keresek.

Az interjúk elemzése során kizárólag azokat a válaszokat használom fel, amelyek a három kategória egyikébe sorolhatóak, a más vonatkozású válaszokat kiegészítő információként kezelem, amelyek azt hivatottak bizonyítani, hogy a megkérdezettek tényleg reális tapasztalattal rendelkeznek ahhoz, hogy megfeleljenek a kutatás elvárásainak.

A kiválogatott információkat kategóriánként ömlesztve tálalom, hiszen jelen esetben nem releváns, hogy egyes információk melyik alanytól származnak, a lényeg az információk többszöri előfordulása vagy egyáltalán az elhangzott adatok felsorolása, előkészítésük az elemzésre és a következtetések megfogalmazására.

ELEMZÉS

I. Kategóriák:

I./1. Adatszerű emlékek

- *Akkor kezdtem, amolyan önkontrollszerűen, egyre többet tájékozódni, újságokat olvasni, minél több forrást megkeresni...menet közben kellett megtanulnom nekem is, mint még jó néhányunknak, a szakmának, amely egyben hivatás is, a csínját-bínját.*

- *A 90-es évek elején, de még utána is, ahova csak lehetett elmentem azért, hogy ilyen gyorsalpalásos tanfolyamokon vegyek részt, újságírói szakképzésen, rengeteget olvastam, valóban könyvekből tanultam a szakmát, a szakkifejezéseket.*

- *Fordulópont... amikor először kezdtünk BETA kamerával dolgozni... a BETA kamerákkal együtt kaptunk BETA vágóberendezést is.*

- *Magyarországi pályázat útján sikerült annyi millió forintot szereznünk, hogy megvásároltunk a szerkesztőség számára egy digitális vágórendszert, a Media*

100-at. A mi szerkesztőségünknek már akkor volt digitális vágórendszere, amikor itt még tulajdonképpen a BETA-t kóstoltatták a stúdióban.

- Az intézmény szintjén történtek olyan, nem biztos, hogy jó irányú változások, például költségvetés visszavágása, külső munkatársak elbocsátása, a belső átszervezés.

- Az első gondolat az volt, hogy új szakmát kell tanulni...– mindent kell tudjunk elvégezni, minden témához kell, hogy értsünk...– Ezt a helyzetet csak úgy lehetett megoldani, ha az ember kellőképpen tájékozódik.

- A műszaki dolgok kellene, hogy javuljanak.

- Nagyon érdekes volt, és nagy fegyelemre nevelt, hogy tudtad, hogy VHS-kazettára kell filmezni, nem lehet fedőképeket venni, akkor előreforgattuk a szalagot, akkor közben fedőképeket húztunk, végül is biztosra kellett menni, vágva kellett filmezni.

- Vonattal mentünk, kellett vinni a kamerát a bőröndben, az állványt, a fények állványát, fényeket, és még átszállásunk is volt.

- Technikailag szinte sehol nem állt az újonnan alakult stúdió... az emberek adták önmagukat, lehetőségeiket, minden eszközüket arra, hogy elkészülhessenek az adások.

- Én rádiózással kezdem a pályafutásomat, mint nagyon sokan a kollégák közül. És aztán rövidesen televíziózni is kellett. Ez volt a szabály, hogy tv-s műsorokat is készítünk.

- Egy nagy fordulópont, amikor elkezdtük az élő műsorokat szerkeszteni itt, a kolozsvári televízióban.

- Azt is szem előtt tartottuk, hogy ezeket a dolgokat megismertessük a többségi lakossággal...nagyon sok olyan műsor volt, amelyekben román anyanyelvű meghívottaink is voltak.

- Most amit teszünk, megörökíteni azt, ami még fellelhető a hagyományainkból, és talán hangsúlyosabbá vált az, hogy a mindennapi életünket megmutassuk úgy, hogy abban, a közösség, amelyet kiszolgálunk, felismerje önmagát.

- Egy időben háromféle kazettára dolgoztunk, háromféle rendszert használtunk a műsorok elkészítéséhez, hogy VHS-, UMATIC- és BETA-kazettákról dolgoztunk, és ezekhez megfelelő felszerelések. Amikor terepre mentünk, ott derült ki, hogy a kazetta nem az a kazetta, ami abba a gépbe kellene.

- Csép Sándor... kitalált egy olyant, hogy szerkesztői-fordítói állás. Azt hiszem, ez volt az egyetlen olyan, hogy a kettőt összekapcsolva írta oda.

- Akkor még a tv a rádióval együtt létezett, és az volt, hogy inkább rádiót szerkesztettem az elején, és fordítottam a tv-nek. Addig senki nem csinált olyasmit.

- Meg kellett tanulni a programot, meg kellett tanulni azt, hogy mit jelent, hogy fordítás, és eljött Bukarestből egy hölgy, aki megtanított minderre egy nap alatt.

- Úgy vágunk Essig Jóskával, hogy ő mondta, hogy most fedünk, én nem tudtam, mit jelent, aztán lassan-lassan megtanultam, hogy azt jelenti, hogy képet tesz el rá a hangra.

- Volt a BBC-től egy csapat, akik minket tanítottak tv-zni.

- Amikor én idekerültem, akkor volt a magyar adás, aminek nagyon sok adás-ideje volt, lekapcsolták egész Erdélyt, tulajdonképpen egész délelőtt a relén le volt kapcsolva Erdély, és mindenki Erdélyből a kolozsvári adót nézte, akkor nagyon ismertek voltunk.

- Ez nem volt kisebbségi szerkesztőség, ez magyar szerkesztőség volt.

- Párhuzamosan létezett egy német nyelvű adás, ami működött egyszer egy héten, de az is több percig tartott, és amit Zorin Diaconescu nagyon ügyesen készített. Ő egy tiszta erdélyi személyiség volt, aki három erdélyi nyelven beszélt.

- Nem volt olyan, hogy főcím, hanem azt mondták, „să punem cartonul”, volt egy felirat papíron, s oda volt írva, hogy Deutche Sendung, utána bejött Zorin, és beszélt. Vagy magyaradás-karton, majd bejött a bemondó s beszélt...- bemondónk is volt, Sebesi Karen volt a bemondó.

- Más kisebbségekről csak időnként volt szó, ha valami történt például Szamosújváron, elmentek, s magyarul elkészítettek egy örmény jellegű műsort. Vagy egy szerkesztő készített valamit, amiben a romák helyzete volt megemlítve. De nem volt kisebbségeknek szóló vagy kisebbségi rendszeres adás, ez sokkal később indult el, valamikor a 2000-es évek előtt.

- Ha egy kicsit is visszatekintünk, a 25 éves intézményünk nagyon sokat jelent, szakmai teljesítmény, a nemzeti csatornák munkájához való hozzájárulás, olyan embereket, akik innen mentek el, és ma a nemzeti adók sztárjai. Statisztikailag tehát nagyon sokat jelent.

-1991 elején kerültem a stúdióba, még egyetemista voltam, a csatorna egyik első arca lettem.

- Akkoriban még csak alig egy óra adásunk volt, egyszer egy héten a TVR1-es csatornán, ha jól emlékszem. Reggelente volt híradó, aztán később hétvégeként voltak hosszabb műsoraink.

- A népzenei műsorok hatása különösen nagy volt, emlékszem, amikor meg a nemzeti adókon volt látható Kolozsvár, a második helyen voltunk nézettség szempontjából.

- Számításaim szerint több mint 300 olyan népzenei előadónk van, akiket a kolozsvári tv népzenei műsora nevelt ki, és nekünk köszönhetik a karrierjüket.

- Srâmbu nevű faluban Dés mellett, ahonnan a művelődési ház igazgatója szólt, hogy lenne egy nagyon szép helyi esküvői hagyomány, amit jó lenne lefilmezni. Egy egész nap erejéig az egész falu a mi rendelkezésünkre állt.

- A forradalom utáni Románia első regionális tévéstúdiójáról beszélünk...- Mert Kolozsvár volt a kezdeményező, és vállalta a pionírszerepet abban, hogy mit is jelent regionális médiainstítúció lenni, ő volt az etalon.

- Mindenki ide jött tanulni, látni, hogy kell elindítani, megvalósítani egy ilyen mérvű tervet.

-1989. december 22-én sugárzott a rádió, két héttel később a tv.

- Hideg téli napokon mentünk Bukarestbe, fűtetlen hotelekben hálva... hogy a bukaresti nemzeti tv elismerjen bennünket, és még fontosabb, hogy szert tegyünk technikai felszerelésekre, mert ezek hiányoztak.

- Az elején a legtöbb technikai eszköz egy németországi adományból származott...majd utána sikerült sorban BETA CAM-re áttérni, majd azokra az eszközökre, amelyek nagyon sokáig kiszolgálták a tv-t.

- Ezek mind oda vezettek, hogy fő műsoridőt kapjunk, az első olyan produkció, amelyet nem Bukarestben készítettek.

- Mindannyian, akik ide jöttünk a kolozsvári adóhoz, újságírói, médiaszakemberi előképzettség nélkül jöttünk ide, és időközben tanultuk meg a szakmát.

- Ezzel a sorozattal például beválogattak Európa egyik legfontosabb dokumentumfilm-kiképzésére, a Discovery Campusba. Ott meg is kérdezték, hogy ti ilyeneket csináltok ott, egy regionális stúdiónál, valahol Európa szélén?

- Ez az egyik márkája és specifikuma a TVR Cluj adónak, hogy nemzetközi mérvű projektjei vannak.

- Egy nagyon furcsa pillanatban kerültem a kolozsvári tv-hez. A váltás pillanata volt ez, amikor a parasztpárt hatalomra került, és ahogyan az ország vezetősége is kicserélődött, kicserélődtek lassan-lassan azok is, akik különböző fontos intézményeket vezettek. Így kerültem be a kolozsvári tv-be, azzal a misszióval is, hogy megváltoztassak néhány dolgot, és hogy segítsem még jobbnak lenni a tv-adót, hogy még jobban reflektálja azoknak a véleményét, akik abban a periódusban az országot vezették.

- Magabiztosak voltak, részt vettek különböző ösztöndíjakkal és projektekkal külföldi tanulmányutakon, tudták, hogy honnan kell megfogni a dolgok végét, hogy kell azt csinálni, és mi az elvárás a közönség részéről.

- Ahogy a központi stúdióknál súrlódások voltak a hatalomért, és különböző táborok alakultak ki, ugyanazt éltük meg a kolozsvári adónál is.

I./2. Hangulati elemek

- elkötelezettségbagázs

- Az elhivatottságérzés továbbra is megmaradt, a szakmaiságban sikerült fejlődni.

- Bohémebb volt, mint most, lelkesebb volt, mint most...– Talán jobb volt a csapat...Most mintha kevesebben lennének, de atomizáltabbak lennének.

- Éleződött a versenyhelyzet, és rossz vért szült az, hogy kevesebb pénzből megnövekedett adásidőt, és természetesen, megnövekedett minőségi elvárásoknak eleget téve kell dolgozni.

- Kevesebb volt a lehetőség, de fegyelmezettebbek voltunk.

- Nagyon összetartottunk, egy irányba mentünk, nagyon hasonló dolgokat akartunk.

- Olyan értékeket próbáltunk felmutatni, amit azelőtt nem lehetett, és ez egy nagyon nagy dolog volt.

- A hangulat nagyon jó volt, nagyon nagy munka folyt, nagyon lelkes csapat verődött össze a stúdióban, mindenki mindent megtett, saját eszközeit, saját erejét és lendületét felhasználva azért, hogy elkészülhessenek a műsorok.

- Nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy felmutassuk azokat az értékeket, amelyeket a magyar közösség magáénak tud...– megszólaltassunk olyan embereket, akiket addig nem lehetett, hogy megmutassunk olyan történelmi és hagyományos értékeket, amelyekről hosszú évekig nem lehetett beszélni.

- A közösséget kellene szolgáljuk, és azt is tesszük

- Azt kívánom még, hogy olyan helyet foglaljunk el a romániai magyar médiapiacra, amely számít, hogy számontartsanak magyar médiaterméként, hiteles, megbízható médiaterméként.

- Szerintem a legfontosabb az, hogy csapatmunka. Mindenkinek megvan a saját része, de összhangba kell kerülni.

- Nagyon sokat számított a fordítás, mert egy olyan időszakban voltunk, amikor kicsit furcsállták, hogy magyar műsor is van, és hogy most mit akarnak azok a magyarok, de azért is számított, mert mi szerettünk volna nyitni a többség felé, hogy értesse meg, hogy miről van szó. Ezért nagyon fontos volt, hogy mit fordítunk, milyen román nyelven fordítjuk azt, hogy tükrözze mindazt, amit a szerkesztő el akart mondani, abban a stílusban, amelyikben el akarta mondani.

- Mindenki átugrik a fordításon, de nem, nagyon fontos volt ez a része, mert sokszor mi jeleztünk vissza, hogy vigyázz, mert ott valami nem logikus, vagy vigyázz, ez nem úgy van, mert azt a valakit másképp hívják, mert utánakérdeztünk. Mi voltunk az első feed-back.

- Az erdélyi médiatérképen a TVR Cluj volt az első igazán regionális csatorna.

- Az első olyan közvetítő, amely meghonosította a regionális információ fogalmát. Ez azt jelentette, hogy a regionális hírek, amelyek azelőtt is léteztek, felzárkóztak, jobbakká váltak, sokkal helyesebben és konkrétan világítottak rá az erdélyi realitásra. Ez jelentette a többletet, azt, hogy regionális médiafaktorrá váltunk.

- A 25 éves TVR Cluj véleményem szerint egy olyan regionális tv-csatornát jelent, amely létezik a médiapiacra.

- Egy olyan projektet jelöl, amely bebizonyította, hogy a területi stúdióknál felkészült technikai, művészi és szerkesztői gárda dolgozik

-A kolozsvári tv első évei az én fiatalságom évei voltak.

- Nem tudom, hogy azok a mostani kollégák, akik még be sem töltötték a 25 évet, meg tudnának-e érteni valamit is abból, hogy hogyan dolgoztunk mi akkor. Másképp készültek az interjúk, másképp készültek a híradók, riportok. Ebben az emlékezőhelyzetben az a jó, hogy úgy emlékezhetünk vissza a kezdetekre, mint egy nagyon szép időszakra.

- Felismertük, hogy a népzene is van kereskedelmi jellege, és azt is felismertük, hogy jobb, ha ezt a jelleget professzionálisan kezeljük. Így az előadóművészeknek ott volt egy elismert tv-adó, mint garancia, szakemberek, akik az ő művészi produktumukért jót tudtak állni.

- Ennek az volt a célja, hogy bemutassa mindazt a spirituális és anyagi hagyományt, amit az erdélyi falvak fel tudnak mutatni. Szerencsénk volt, mert azokban az időkben még nagyon sok hagyományt éltettek, az emberek pedig igényelték annak lehetőségét, hogy megmutathassák, bemutathassák azokat.

- Akkoriban tudatosabbak voltak az emberek, azt akarták megmutatni, milyen értékekkel rendelkeznek.

- Az első adásokat nem is lehet sem adásnak, sem műsornak nevezni, egyszerűen bemutatkoztunk, elmondtuk, hogy vagyunk, létezőnk, és hogy egy olyan hang akarunk lenni, amely ahhoz a közönséghez szól, amely már várta a megjelenésünket.

- A várakozások szerint a sajtó szabad hangját akarta a nép, egy korrekt informálást, és mind a rádió, mind a tv akkor már a teljes objektivitást, tárgyilagosságot felvállalta, ami az információk átadását illette. Korrektség, kis hibákkal, ami mindig benne van, de mondhatom, hogy 99%-ban megvolt a hírek, az információk korrektsége.

- A kolozsvári rádió és a belőle született kolozsvári tv – amely az ő árnyékában és az ő értékrendje mentén fejlődött ki – is a kulturális jelleget fontosnak tartotta, azt a spiritualitást, amely egy nemzet számára összetartó erőt jelent.

- A régió kulturális intézményeinek a bemutatására fordítottunk figyelmet, a kulturális és művészeti élet csúcspillanataira, olyan dolgokra, amely tudja alakítani a nézők lelkivilágát.

- Persze, hogy volt bennünk egy nyugtalanság, de mindannyian bevállaltuk.

- Akkor mindannyian lelkesek voltunk. Kidobott energiákra emlékszem, feláldozott időre vagy egészségre, ha úgy tetszik, amelyben a tv technikai személyzetével együtt vettünk részt, akik azokban az első napokban biztosították az amatőr technológiát, amivel indultunk.

- Egy új intézmény, a tv létrehozása bennünket is formált, meghatározott. Megpróbáltuk visszahozni azt az érzést, amely a rádió 1986-os kényszerbezárása előtt uralkodott, vagyis családias szellemben dolgozni, családként funkcionálni.

- Ha meg lehet nevezni, hogy mi hiányzik a tv-ből, de nemcsak a kolozsváriból, hanem a nemzeti adókból is, az, hogy nem használják ki teljes egészében az archívum nyújtotta lehetőséget.

-A mai kolozsvári tv annak a bizonyítéka, hogy jól vetettünk, hogy jól ápoltuk, mert megérte a 25 évet.

- Ugyanakkor ennek a fontos földrajzi térnek a lelkületét, kulturális, szociális hangját is jelenti. Annak a térnek, amely nagyon sokat jelent, és amely, sajnos, még ma sincs kellő rangján kezelve.

-1997 körül történt, amikor azt mondtuk, gyertek, csináljunk valamit, ami valami más. Ez a bizonyos más, azt jelentette, hogy kacagtassuk meg az embereket. Azért tudta megkacagtatni, mert egy olyan humort közvetített, amelyet addig nem láttak itthoni tv-kben. Mert reális szereplők jelentek meg innen, Erdélyből.

- Azok a híressé vált szövegek, mint a „na, binye, tu, Rozi, tu”, még mindig fellelhetőek az erdélyi folklórban, beépült az erdélyi szóhasználatba.

- Figyelembe vettük a jóérzés határait.

- Nálunk a munkát nem lehetett elválasztani a magánélettől, és még akkor is, ha óriási erőfeszítéseket igényelt, de szeretettel csináltuk. Éjszakákat ültünk bent, nem számoltuk a túlórákat, és ez a lelkesedés hozta létre azokat a projekteket, hozta létre ezt a TVR Cluj brand-et, azokat a programokat, amik meghatározták ezt az adót.

- Ott volt a szükségessége annak, hogy valami más adjunk, másképp mondjunk. Ez a másképp nemcsak azokban a szórakoztatóműsorokban volt látható, hanem a dokumentumfilmekben is.

- Ha valahol megjelentél, elismertek, mikor megtudták, hogy a kolozsvári tv-től vagy.

- Azt akarta megmutatni, hogy az erdélyi sokszínűség, főképpen a nemzeti kisebbségi közösségek egy olyan plusz értékkel rendelkeznek, amely meghatározó itt Erdélyben.

- Valójában dokumentumértékű filmeket, képeket és momentumokat akarunk megörökíteni. Mert ezek az értékek ma már szinte nem is léteznek, csak a filmszalag emlékezete őrzi őket.

- Ez a hivatástudat, hogy hagyjunk valamit magunk után, ez volt a hajtóerő.

- A TVR Cluj tükre mindannak, ami itt Erdélyben történik.

- Mindig azzal a tudattal dolgoztunk itt, hogy amit csinálunk, túllép a provincializmuson.

- Ez mindig is megszállottságot okozott ennek a munkaközösségnek, hogy átlépünk ezen a megbélyegzésen, hogy provincia vagyunk. És azt hiszem, hogy azáltal, amit csináltunk, bebizonyítottuk, hogy túlléptünk ezen a megbélyegzésen.

- Mi itt baráti csapatként dolgoztunk, nem munkatársakként, mi ezeket a fejezeteket, mint a filmek, riportok, a saját életünk fejezeteiként határozzuk meg.

- Maga az adó korrektnek tűnt, más szót nem tudok rá használni.

- Megértettem, hogy fiatalítani kell a munkaközösséget és a vezetőséget.

- A TVR Cluj egy világítótorony volt az erdélyiek számára.

- Olyan programokat kreáltak, amelyek többnyire az erdélyiség problematikáját, az erdélyiek berögződéseit és hagyományait emelték ki.

- Meg vagyok győződve arról, hogy a kolozsvári tv a legdinamikusabb, legjobban teljesítő regionális adó volt.

- Ahogy manapság teszik fel a problémát, és megpróbálnak egy új regionalizálási tervet Romániában, egy új struktúrát felállítani, felmerül a szükséglete annak, hogy a kolozsvári tv sokkal intenzívebben, sokkal előbben, sokkal inkább időben közvetítse mindazt, ami Erdélyben történik. Ez teljesen kötelező.

I./3. Tapasztalati elemek

- A romániai magyar közösséget valóban szolgálni kell.

- A köznek a szolgálatát érzem benne...olyan műsorokat készítek rádióban is, és aztán televízióban is, amelyek valóban tágítják a látókörét annak a nézőnek, hallgatónak...Tanulni tud belőle, és tovább tud lépni, hasznára válhat.

- A köznek a szolgálatát tekintettem végül is feladatommak.

- Az erdélyi embereknek a mindenféle bukaresti vagy budapesti szűrő nélkül adjam át az információt. Tehát akkor erdélyinek erdélyitől erdélyi információt nyújtsak.

- Mindenképpen a hiteles információ és a manipulálásmentes műsor... ez a feladatunk. Ne feküdjünk le senkinek, becsületesen, hitelesen közöljünk.

- Őszintének kell lenni, a kamera mindkét oldalán.

- Ezt a szakmát is lopni kell, ellesni a fortélyait.

- Nekünk a feladatunk: ezekkel az eszközökkel, ilyen körülmények között jó adásokat produkálni.

- Úgy emlékszem, hogy a közszolgálatosság valami nagyon lelkes dolog volt. Bennem az volt akkor, hogy mindent a magyarságért... Áldozatot kell hozni.

- Mi volt a prioritás..., hogy mit közölj a nézőkkel? Egy értékrendet, ami első-sorban bennem kellett kialakuljon.

- Attól erdélyi a mi adásunk, hogy mi itt élünk, itt érzünk, belülről látjuk a dolgokat, teljesen más az értékrendünk avval ellentétben, hogy ha valaki kívülről jön, és próbál rólunk másort készíteni.

- A közszolgálati televízió úgy hiszem, hogy egy sajátos kommunikációs közeg.

- Hiszem azt, hogy a közszolgálati televízióban dolgozva is lépést kell tartani a korrallal.

- Tudom, hogy hitvallásunkban annak is helyet kell kapnia, hogy a valós értékeket mutassuk fel folyamatosan, hogy hiteles információforrás legyünk, és hogy vélemény- és ízlésformálók legyünk.

- Én úgy gondolom, hogy általában a média közszolgálati kellene, hogy legyen.

- Hogy mit jelent a tv? Azt jelenti, hogy elsődleges a tv-néző, elsődleges az, akiért dolgozol, és akinek információt szolgáltatasz, vagy el akarsz mondani valamit, ami fontos. És alázattal, tv nézőnek kell elképzeld magad. Ezt jelenti nekem a közszolgálati tv.

- A társadalomban meghatározó szerepe van egy olyan médiainstítménynek, mint amilyen a kolozsvári tv is. Ezt a meghatározó jelleget fenn kell tartani a tartalom minősége által.

- A legfontosabbnak azt mondanám, hogy az emberek magukénak tudták, magukra találtak... a kolozsvári adót.

- Abba a munkába, amit az újságírás jelent – ha azt korrektül, az etikai szabályok szerint csinálod. Mert így csinálják az újságírást. Feláldozod magad más hasznáért. Ezért haszonnal hozol áldozatokat.

- Az embereket lehet tanítani, lehet nekik fogékonyságuk, ismeretük, neveletésük, ami ehhez a területhez szükséges, de ha ez nem egészül ki a motivációval, az akarattal, szenvedéllyel, akkor semmi nem lesz belőle. Minden ebből fakad. És ez a szenvedély volt, ami hajtott bennünket, a TVR Cluj csapatát.

- A 25 éves kolozsvári tv éppen ezt a mértéket nyújtja a jelenlegi hazai médiapiacra: stabilitás. Egy olyan kontextusban, amikor minden nagyon izgatott, instabil, minden változó, és nincsenek kiindulópontjaink.

- egy médiaiskola volt és van, tükröként adja vissza, egyedülálló módon, ennek a térnek az arculatát, egy stabilitási pont.

- Egy olyan történet, amit érdemes volt megélni, megéri újraélni, és legfőképpen megéri továbbvinni, folytatni, azon csapatok által, akik hisznek az ő hivatásukban, abban, amit csinálnak, és abban, hogy tükrözni kell az erdélyi történeteket, az erdélyi hitet.

II. Összegzés:

II./1. Kategória: Adatszerű emlékek

Az emlékezők többsége arra világít rá, hogy a kezdeti periódusban senkinek nem volt szakmai tapasztalata, ami a televíziós munkát illeti. Menet közben kellett megtanulniuk a szakma fortélyait, ahogy többen is fogalmazznak. Majd utána kihasználták a lehetőségeket, nyugati országokba mentek továbbképzőkre, szakmai fórumokra, vagy éppen neves külföldi adók munkatársai jöttek ide televíziózást tanítani, így a későbbiekben egyeseknek már volt némi alapjuk ahhoz, hogy a soron következőknek átadják kevéske, majd egyre több szakmai tudásukat. Ebből következhet az úgynevezett **médiaiskola-funkció**, amelyre a következtetéseknél bővebben is kitérek.

Az a szerkesztőség, amelyet ma Nemzeti Kisebbségi Szerkesztőségnek nevezünk a kolozsvári stúdió keretében, és amely ma a magyar, német, zsidó, roma és ukrán műsorokat koordinálja, a kezdetekkor nem létezett, akkor csak magyar adás volt, és egészen kevés műsoridővel német műsor. Ez is mutatja a fejlődést a kisebbségi nyelven történő műsorokat illetően – annak szükségszerűségét, hogy egy regionális adó esetében az adott régió kisebbségeinek nyelvén meg kell szólalni, be kell mutatni azok kulturális életét, hagyományait, mindennapjait. A tény, hogy már a kezdetekkor Erdély három legelterjedtebb nyelvén szólalt meg az adó (románul, magyarul, németül), azt bizonyítja, hogy tényleg az erdélyiség jegyében képzelték el ezt az intézményt. A folytatás pedig annak bizonyítéka, hogy a későbbiekben is felismerték ennek szükségszerűségét, bővítették a nemzeti kisebbségi műsorok palettáját, így vált igazán erdélyivé, sokszínűvé, a „mienké” a kolozsvári regionális adó.

Az adatszerű emlékek rámutatnak arra is, hogy a magyar szerkesztőség már a kezdetekkor kihasználta különleges helyzetét, és magyarországi támogatásokat is felhasznált arra, hogy a stúdió érdekében dolgozzon. Saját technikai felszerelést vásároltak, amelyet, annak ellenére, hogy az emlékezések szerint a magyar adások szerkesztésére használtak fel, valójában az intézmény érdekének rendelték alá. Hiszen az így elkészült televíziós anyagok a kolozsvári adó produktumai lettek, tapasztalati meglátásom pedig az, hogy azáltal, hogy saját erőből megszerzett technikát használtak, felszabadították, és a román műsorok rendelkezésére bocsátották a meglévő, amúgy kisszámú felszerelést, amellyel a stúdió rendelkezett.

Az adatokból kiderül a technikai rendszerek fejlődési menete is: UMATIC-kazetta, VHS-, SVHS-kazetták, BETA-rendszer, majd digitális kazetták, ma pedig már modern technika, számítógépes rendszer. Az elmesélésekből tehát összeáll a technikai fejlődés térképe a kezdeti időszakról egészen napjainkig.

Arról is képet alkothatunk, hogy a kezdetlegesebb technikai rendszereknek is megvolt a maguk haszna, hiszen, mivel analóg rendszerekről beszélünk, tudatosságra kötelezte a szerkesztőket, vágókat. Nem volt meg annak lehetősége, mint a mostani számítógépes, digitális rendszer esetében, hogy egyszerű lépésekkel kicserélj mondatokat, képeket egy riport vágásakor, akkor, ha tévedett a szerkesztő vagy a vágó, előlről kellett kezdeni a vágást. Ezért ez a technika fegyelemre nevelte a szerkesztőket, összeszedettségre, koncentráltásra kötelezte őket.

Szintén a technikai felszereltség kezdetlegességére utaló jel az is, hogy az első hónapokban nem volt olyan, amit ma videografikának nevezünk, amely révén

főcímeiket, logókat gyártanak a tv-adók, a kezdetlegességre az is utal, hogy a főcímek, logók egy-egy kartonlapra felírt szövegből álltak, amelyet behelyeztek a kamera objektívje elé.

Az emlékezésekből az is kiderül, hogy milyen körülmények között dolgoztak kezdetekben a Román Tv kolozsvári stúdiójának munkatársai. Vonattal is utaztak, a szerkesztők is cipelték a technikai felszereléseket, amelyek (szintén tapasztalati megjegyzés), akkoriban egész komoly kilókat nyomtak, hiszen nagy méretű kamerákról, állványokról, hangosító- és világítóeszközökről beszélünk.

Kiderül az is, hogy a legelején még Rádiótelevízió Társaságként működött az intézmény, a szerkesztőknek meg mindkét adót, mind a rádiót, mind a televíziót ki kellett szolgálniuk. Az összegyűjtött adatok rámutatnak arra is, hogy a magyar adás esetében már a kezdetekkor fontosnak tartották a műsorok tartalmának lefordítását román nyelvre, hogy román anyanyelvű meghívottakat is beszerveztek a magyar műsorokba – ez mind az erdélyiség eszméjét támasztja alá, a kölcsönös megértés elvét, ez együttműködés, együttgondolkodás elvét.

Az is látszik, hogy az évek folyamán több fordulópont is történt az intézmény életében, ami bizonytalanságra utal, a fejlődés bizonyos szakaszait határozza meg. Voltak tömeges elbocsátások, volt költségvetési probléma, belső átszervezés – ezek mind arra világítanak rá, hogy egy épülő, fejlődésben lévő, a saját útját kereső intézményről van szó.

Ami a műsorokat illeti, kiderül, hogy ez a regionális adó már a legelejétől igen fontos tényező lett az országos csatornákon, az országos adók megrendeléséből készültek itt tv-s produkciók, vagy, belső szóhasználat szerint, „műsorvezetőket vitt el Bukarest”, tehát az itt jól formált szakemberek végül a bukaresti központi stúdiókhöz kerültek, ahol meg tudták állni a helyüket. Az is kiderül, hogy igen hamar kezdtek készülni élő magazinműsorok, amelyek összetettsége tapasztalatot, technikai tudást igényelt, vagy olyan népzenei műsorok, amelyek dobantódeszkát jelentettek az erdélyi népzeneészeknek, hogy megmutatkozzanak, nevet szerezzenek maguknak. Kiderül az is, hogy közösségek képviselői keresték meg a szerkesztőket, és kérték meg, hogy bemutassák az ő világukat, hagyományait. Ebből következtethető, hogy élő kapcsolat volt az intézmény és a nézők között, a nézők pedig ily módon beleszóltak, alakították a csatorna tartalmát.

A szerkesztők lelkesedése odavezetett, hogy egyre többen vettek részt saját produkciójukkal külföldi megmérettetéseken, fesztiválokon, ezzel is minél szélesebb körben megismertetve a kolozsvári stúdiót, feltéve azt a nemzetközi térképre is.

Az adatszerű elemek összegzésének végére hagytam azt a nyilatkozatot, amely egy külön kutatás célját képezheti, de amely ez esetben is fontos. Pontosabban arról van szó, hogy alá volt-e rendelve vagy alá van-e rendelve egy ilyen regionális tv-adó a mindenkorai politikai hatalomnak? Hogy beleszólt-e a politikum annak működésébe, műsorpolitikájába, tartalmába? Ioan Muşlea egykori igazgató interjújából az olvasható ki, hogy őt a Demokratikus Konvenció (Convenția Democrată)⁹ pártszövetség bízta meg az intézmény vezetésével, ami egyértelműen bizonyítja a kérdésre adott pozitív választ, de ami objektív ku-

tatás szempontjából koránt sem elég ahhoz, hogy megalapozott következtetést vonhassunk le.

Azt, hogy valójában médiaiskola volt, az is bizonyítja, hogy az elmondások szerint ide jöttek tanulni azok, akik, a kolozsvári adó sikerén felbuzdulva, maguk is létre akarták hozni saját regionális adójukat a Román Tv keretében, lásd Temesvár, Craiova, Jászvásár.

Az adatszerű elemekből levonható funkciómeghatározások:

- A regionális stúdió **médiaiskola-szerepköre** – mind belső, mind külső vonatkozásban. Belsőmédiaiskola-szerep: lehetőséget adott és ad az ott dolgozóknak, hogy tapasztalatot szerezzenek, hogy önképzés útján váljanak jó tévés újságírókká. Külsőmédiaiskola-szerep: tapasztalatot szerezni jöttek ide a többi induló regionális stúdió vezetői, munkatársai. Majd, miután lett Kolozsváron újságíróképzés a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen, a Román Tv kolozsvári stúdiója befogadta mindazokat a diákokat, akik gyakorlatozni, fejlődni szerettek volna ebben a médiaágazatban.¹⁰

- A **közösségi tv-szerepkör** – azzal támasztható alá, hogy elmesélések szerint, különböző közösségek vezetői adtak ötleteket a szerkesztőknek arra, hogy mit is érdemes filmezni az ő térségükben, ők hívták a televízió munkatársait, hogy náluk is filmezzenek, őket, az ő hagyományait is bemutassák. Tehát a közösség, a nézők is alakították a tartalmat.

- A **helyi-/regionális hírügyenökség-szerepkör**: azzal bizonyítható, hogy az adó produkciói az országos csatornákon jutottak el a nézőkhöz, hogy olyan produkciókat rendelt meg az országos adó, amelyeket a regionális stúdió gyártott le, regionális hírekből, a régióhoz köthető eseményekről.

- Az **erdélyiség-szerepkör**: azzal magyarázható, hogy már a kezdetekkor fontosnak tartották mindhárom nyelven megjelenni, románul, magyarul és németül. Fontosnak tartották lefordítani a magyar és német adások tartalmát, hogy azt a többségi lakosság is értse, hogy a magyar műsorokba nemcsak magyar anyanyelvű, de románul beszélő meghívottakat is hívtak.

II./2. Kategória: Hangulati emlékek

Ez a kategória benyomásokra, hangulatképekre épít, ezek összegzése valójában az adatszerű bizonyítékok sorát támasztja alá. Éppen ezért az utóbbi két kategóriából származó következtetések mintegy kiegészítésként, megerősítésként kapcsolódnak az adatszerű emlékek alapján levont következtetésekhez.

A hangulati elemeknél közös az elhivatottságérzés megjelölése, az elmesélők közül többek többször használták a *lelkes* jelzőt, annak a hangulatnak a leírására, amely az első periódus munkalétkörét jellemezte. De használták a *fegyelmezett*, *összetartó*, *jó* jelzőket is, amikor a munkára, a csapatra utaltak. És egy nagyon fontos benyomás, amely több esetben is megfogalmazódik: értékek felmutatása. Olyan értékeké, amelyeket azelőtt nem lehetett megmutatni, amelyekről azelőtt

nem lehetett beszélni. Ez akár értékmentő szerepkörre is utalhat, mint a regionális adó egyik lehetséges funkciója. Ezt a szerepkört pedig a közösség szolgálata egészíti ki, pontosabban azzal függ össze. Hiszen az értékmentés közösségi ügy. Egy kisebb vagy nagyobb, összetartozó közösség célja, hogy hagyományait, kultúráját megmentse, átörökítse. Ehhez a feladathoz mint mentőöv járult hozzá a Román Televízió kolozsvári regionális stúdiója.

A hangulati emlékek kategóriában is megjelennek a fordítások fontosságára utaló benyomások. Hogy valójában a nyitás jele ez magyar részről a román többség felé. Vagy az összeköttetés jele, ha tovább gondolom, az összetartozás jele, amelyet **akár szerepkörként** is meghatározhatunk. Ugyanakkor más funkciót is betöltött a fordítás, szakzsargonnal élve *tisztafejezésként* működött. Egy-egy szöveg vagy másfajta médiatartalom átnézésére, kijavítására utal ez a szakzsargon. Mivel a televíziós tartalmakat fordították-fordítják, a fordító maga tisztafejként működik, ő jelez vissza, ha hibát lát, ha elírást talál, vagy bármit, ami hibának számít a tartalomban.

Érdekes és fontos az a meglátás, miszerint ez a regionális csatorna honosította meg valójában a regionális információ fogalmát. Hiszen létrejött arra készítette a már létező vagy éppen akkor létrejövő médiaentitásokat, hogy jobban odafigyeljenek az információértékre, az információ feldolgozására és továbbadására. Ez bizonyítja valójában **a regionálismédiafaktor-szerepkört**.

Szintén fontos része a benyomások kategóriában megfogalmazottaknak, hogy az elbeszélők úgy tesznek utalást az intézményre, mint saját fiatalságuk megtestesítőjére. Ez, az elmondottak alapján, arra vonatkozik, hogy abban a lelkesedéssel teli időszakban, amelyről már szó esett, nem volt szétválasztható a munka és a szabadidő fogalma. Mert a munka igazi hivatás volt, amelyet nem a letöltendő órákban számoltak a munkatársak, hanem amely összefolyt a magánélettel.

Ez a kategória továbbá megerősíti, hogy már a kezdetekkor figyeltek a korrektség, az objektív tájékoztatás fontosságára, a kulturális, spirituális jelleg erős jelenlétére, amely, amint elhangzott, egy nemzet összetartó ereje tud lenni. Ez szintén az összetartozás mint funkció elvét támasztja alá. De ennek párhuzamára megfogalmazható akár **a világitótorony-funkció** is, ahogy az egyik interjúalany mondta – hiszen az intézmény által felvállalt és bemutatott értékrend egy mutató, egy eligazodási pont a kiszolgált közösség számára.

Egy másik érdekes és továbbgondolandó ötlet, amelyet az egyik interjúalany megfogalmaz, az archívum szerepének a fontossága. Hiszen, amint azt egy korábbi tanulmányomban már bebizonyítottam,¹¹ a Román Tv kolozsvári stúdiójának archívuma egy teljes régió történelmének, hagyományainak, szokásainak, nyelvénél, spiritualitásának stb. gyűjteménye. Ha egymás mellé, egymás után tenénk ennek az archívumnak az elemeit, és kronológiai sorrendben néznénk azt végig, újrajátszható lenne Erdély múltja, kulturális, szociális, politikai stb. szempontból. Ezért **az értékmentő, értékmegőrző funkció**. Mint egy könyvtár vagy egy levéltár, csak itt videoszalagokról olvasható le a történelem.

Egy kicsit később ugyan, de 1997 körül megjelenik **a szórakoztató funkció** is. Természetesen addig is jelen van például a népzenei műsor gyanánt, de azt inkább a kulturális, nevelőműsorok közé sorolnám, persze, nem elhanyagolható

szórakoztató funkciója sem. De ezúttal olyan műsorok jelennek meg, mint például a *Știrile de sâmbăta asta*, amely a sajátos erdélyi humorra épít, amelyben a helyi realitást imitáló szereplők jelennek meg, és nyelvezete az erdélyi nyelvezetet tükrözi.

Mind a szórakoztató, mind az informáló funkció segítségével a sokszínűsége, a nemzeti kisebbségek által többletet jelentő erdélyiségre terelték a hangsúlyt. Megmutatni, bemutatni, megörökíteni. A **tükörfunkció**, amely már bizonyítást nyert korábbi tanulmányaimban, itt is létjogosultságot nyer.¹² Ezzel a funkcióval sikerült bemutatni, visszaadni az erdélyiség problematikáját, az erdélyiek berögzült gesztusrendszerét, sematikus gondolkodás- és viselkedésmódját.

Még egy érdekes meglátás, amelyet külön tanulmányban lenne érdemes kibontani: a provincializmus kérdése. Bukarestből Kolozsvár, Erdély provinciának tűnik, de hogy ezt a ráragasztott bélyeget viselték-e, viselik-e az itt készült, készülő műsorok, érdemes lenne kutatni, elemezni. Egy rövid meglátás a provincializmus cáfolására, amely, természetesen, szubjektív cáfolat, hogy a Román Tv kolozsvári stúdiója már a kezdetektől részt vett olyan nemzetközi megmérettéseken, fesztiválokon, továbbképzéseken, ahonnan díjakkal, elismerésekkel tért haza. Vagy a bukaresti központi stúdiók már egészen a kezdetek óta tűztek fő műsoridőre itt készült produkciókat, amilyen a már említett *Știrile de sâmbăta asta* című pamfletműsor is volt. Mindez azt bizonyíthatja, hogy ez a stúdió túllépett a provincialista megbélyegzésen.

A hangulati elemekre, benyomásokra alapozó kategória végén hadd említsem meg azt a véleményt, amely szerint: egy regionális szempontból újrászerveződő országban nagyon fontos egy regionális tv-adó intenzív, élő jelenléte. Az interjúalany úgy fogalmaz: ez teljesen kötelező.

II./3. Tapasztalati elemek

Ebbe a kategóriába azok a válaszok, válaszcsoportok kerültek bele, amelyekből kiolvashatóak a szakmai tapasztalat útján levont következtetések. Az itt megfogalmazottak alapján dolgoztak, dolgoznak a Román Tv kolozsvári stúdiójának munkatársai – ezek személyes definíciók a közszolgálatiságra, az erdélyiségre, a regionális gondolkodásmódra vonatkozóan.

A megkérdezettek általában a közösség szolgálatát, a magyar kisebbségi szerkesztőség munkatársai a magyar közösség szolgálatát látják feladatuknak. A köznek a szolgálatát így értelmezik: látókör tágítása, amelynek segítségével továbbbléphet, ami hasznára válhat – ez az egyik definíció.

A másik szerint: akkor ér el valós célt az *Adatszerű emlékek* kategóriában meghatározott *regionális információ* fogalma, ha az különböző külső szűrők nélkül ér el a hallgatóhoz-nézőhöz. Ha olyan szakemberek adják át a befogadónak az információt, akik helyiek, akik ismerik a helyi realitásokat, akik értik az információ mögötti információt is.

Becsületesség, hitelesség az információátadásban. Manipulációmentesség, őszinteség, áldozathozás a közösségért, értékrend kialakítása, vélemény- és ízlésformálás, a néző elsőrendűsége, alázat, magunk beleképzelése a néző helyébe, meghatározó jelleg, az etikai szabályok szerinti eljárás, magad feláldozása más

hasznáért, tanítás, akarat, szenvedély, stabilitás, kiindulópont, az erdélyi történések, az erdélyi hit objektív tükre.

Így lehetne összegezni az elemzett megszólalók saját meghatározásait, amely arra a kérdésre ad választ, hogy mit jelent az intézmény munkatársainak az erdélyi regionális közszolgálati média.

III. Következtetés:

A bevezetőben kifejtettem, hogy a médiatörténeti kutatáson túl, jelen tanulmányom célja a szerepkör-meghatározás. Arra világítok rá, hogy milyen gondolatok mentén jött létre, milyen funkciókat töltött be már a kezdetekkor ez a médiaintézmény, és hogy ezek a funkciók hogyan érvényesültek a mindennapi munka által, hogyan váltak ennek a régióknak a társadalomépítő kockáivá.

Érdeemes figyelmet szentelni az *Elemzés* részben vázolt kategóriák tartalmának, amely információk már önmagukban is egy médiatörténeti korszakot mutatnak be.

Az Összegzésből kitűnnek azok az elemek, amelyek valójában a kutatás útján levont következtetést jelentik. A három kategóriából nyert információk elemzése során megfogalmazható, hogy a Román Tv kolozsvári területi stúdiója már a kezdetekkor és azt követően is a következő szerepköröket töltötte be: **tükörfunkció, szórakoztató funkció, értékmentő, értékmegőrző funkció, világitótorony-funkció, regionálmédiafaktor-funkció, az összetartozás mint funkció, értékmentő funkció, erdélyiségfunkció, helyi-regionális hírügynökség-szerepkör, közösségi-tv-szerepkör, médiaiskola-szerepkör.**

Ezen szerepkörök közül egyesekre már korábbi tanulmányaimban rámutattam, azáltal, hogy jelen kutatás során ismételt bizonyítást nyertek, valójában mind a kutatóknak, mind a kutatás tárgyát illetően megerősítést, a bizonyítás véglegesítését jelenti.

Irodalom:

1. Lajos Veronika (2014): Etnográfia és oral history. In: Erdélyi Múzeum, 2014/1.
2. Nyersanyagok, dokumentumfilmek a Román Televízió kolozsvári területi stúdiója archívumából, a TVR Cluj igazgatótanácsának jóváhagyásával.
3. Interjú Romeo Couți jelenlegi igazgatóval. A beszélgetés időpontja: 2018. december 30. Az interjú a szerző tulajdonában.

Utalások:

4. Orbán Katalin (2018): „Lieu de mémoire” – a kolozsvári TV stúdiójának archívuma. In: Botházi Mária (szerk.) *A tájékoztatás olvashatósága*. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kolozsvár. 129–141.
5. Orbán Katalin (2016): Egy médiaszervezet arca 2.0: a brand mint ígéret. Esettanulmány: RTV Kolozsvári Területi Stúdió. In: Botházi Mária (szerk.) *Erdélyi médiaterek*. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai

Jegyzetek

1 Interjú Cristina Berceanu főmunkatárssal 2015-ben, az intézmény fennállásának 25 éves évfordulójára készülő dokumentumfilmhez. Riporterek: Dan Curean, Alin Gelmărean, az RTV kolozsvári stúdiójának szerkesztői. Megtalálható a Román Tv kolozsvári területi stúdiójának archívumában.

2 Orbán Katalin: „Lieu de mémoire” – a kolozsvári tv stúdiójának archívuma. In: A tájékoztatás olvashatósága. Szerk. Botházi Mária, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság–Kolozsvár, 2018. 129–141.

3 Lajos Veronika: Etnográfia és oral history. In: Erdélyi Múzeum, 2014/1, az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár 2014, 100.

4 Azért a többes szám első személy, mert jelen tanulmány írója is a RTV kolozsvári stúdiójának munkatársa, a magyar nyelvű 25 éves évfordulós dokumentumfilm szerkesztője, így egyes beszélgetéseket éppen ő készített. A román nyelvű dokumentumfilmek szerkesztői: Alin Gelmărean és Dan Curean főmunkatársak voltak, a román nyelvű interjúkat ők készítették.

5 1995 és 1997 között a kolozsvári stúdió igazgatója Tudor Dumitru Savu író volt, aki 2000-ben hunyt el.

6 Már említettem, hogy a román nyelvű interjúkat a román szerkesztőség munkatársai készítették, a magyar nyelven készült interjúkat egy struktúra szerint képzeltük el (riporterek: Sevecsek Renáta, Varga Mihály Márton, szerkesztő Orbán S. Katalin), de, mivel kötetlen beszélgetés volt, így becsúsztak más kérdések is, vagy kiegészítést, vagy magyarázatot váró kérdések. Ezért nevezem az interjúszituációt ez esetben félig strukturáltként, a román interjúszituációt pedig strukturálatlannak, hiszen ott – a 25 éves emlékeket felidézendő kérdések hangzottak el ugyan, de – mindenki esetében más és más volt a téma. Amint a román nyelvű interjúk esetében is, a magyar nyelven készült beszélgetések forrása is a Román Tv kolozsvári stúdiójának archívuma.

7 <https://guides.library.ucsc.edu/oralhist/about-oral-history>. Letöltés dátuma: 2019. 01. 04.

8 Jelenlegi, mint ahogy eddig megjelent tanulmányaim is mind a doktori tézisémet témáját járják körül, amelyben bizonyítást keresek a Román Tv közszolgálati regionális stúdióinak létjogosultságára. Esettanulmányként a Román Tv kolozsvári stúdióját választottam, amelynek munkatársa vagyok, és amelynek működését leginkább ismerem. Tanulmányaimban a regionális/területi stúdiók szerepköreire próbálok meg rávilágítani.

9 1991-ben létrehozott választási és politikai szövetség, amely ellenzéki pártokat tömörített az akkor hatalmon lévő Nemzeti Megmentési Fronttal (Frontul Salvării Naționale) szemben. https://ro.wikipedia.org/wiki/Conven%C8%9Bia_Democrat%C4%83_Rom%C3%A2n%C4%83 (2019. 01. 09.)

10 Tapasztalati megállapítás. A szerző az intézmény munkatársaként maga is több alkalommal volt felügyelője újságíró szakos diákoknak, akik a kolozsvári stúdiónál végezték szakmai gyakorlataikat.

11 Orbán Katalin: „Lieu de mémoire” – a kolozsvári tv stúdiójának archívuma. In: A tájékoztatás olvashatósága. Szerk. Botházi Mária, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság–Kolozsvár, 2018. 129–141.

12 Orbán Katalin: Egy médiaszervezet arca 2.0: a brand mint ígéret. Esettanulmány: RTV Kolozsvári Területi Stúdió. In: Erdélyi médiaterek. Szerkesztő: Botházi Mária. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság Kolozsvár 2016. 194.